

~ МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ ~

УДК 336.717

DOI:10.32680/2409-9260-2021-3-4-280-281-108-114

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ВАЛЮТНОГО РИНКУ

Тарасевич Н. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: nvt4364@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2110-7320

Анотація. Мета. Метою дослідження є оцінювання основних тенденцій функціонування сучасного світового валютного ринку та визначення напрямків його подальшого розвитку.

Методика. При написанні статті використовувалася системно-аналітичний метод; метод порівняння - для визначення причин та ступеню впливу динамічних змін і відхилень; метод угруповань - для систематизації фактичних даних; метод табличного відображення аналітичних даних - для відображення аналітичної інформації.

Результати. Проаналізовано основні тенденції функціонування світового валютного ринку за типами угод, за видами контрагентів та ринків; за рівнем автоматизації операцій. Визначені тенденції подальшого розвитку світового валютного ринку в сучасних умовах.

Практична значимість. Практична значимість дослідження полягає у визначенні особливостей функціонування валютного ринку, аналізі тенденцій, напрямків його розвитку та його місця в системі сучасного міжнародного фінансового ринку.

Ключові слова: бсвітовий валютний ринок, валютні операції, типи валютних угод, контрагенти валютного ринку, валютні цінності, національні валютні ринки, міжнародні валютні ринки.

CURRENT ASPECTS OF WORLD EXCHANGE MARKET DEVELOPMENT

Tarasevych Nataliia, PhD in Economics, Associate professor of the Department of Banking, Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine
e-mail: nvt4364@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2110-7320

Abstract. Purpose. The purpose of the article is to assess the main trends in the functioning of the modern world foreign exchange market and determine the directions of its further development.

Method. the system-analytical method was used; comparison method - to determine the causes and degree of impact of dynamic changes and deviations; grouping method - to systematize factual data; method of tabular display of analytical data - for displaying analytical information.

Results. The main trends in the functioning of the world currency market are analyzed. The structure and dynamics of turnovers in the international foreign exchange market were assessed by types of transactions, by types of counterparties and markets; by the level of automation of operations. The structure and dynamics of individual elements of the exchange and over-the-counter market of foreign exchange instruments have been investigated. The factors of the general increase in the number and volume of foreign exchange transactions are determined: the growth of the world economy, the interest of investors in foreign currency (as an alternative to investments in the stock market); increasing the role of asset management companies and hedge funds; the development of e-commerce, which has advanced to new levels of automation and efficiency. In addition, the expansion of the foreign exchange market was facilitated by the growth of transactions with the currencies of developing countries, and the promotion of transactions based on the difference in interest rates (carrytrade operations). The main trends in the further development of the world foreign exchange market in modern conditions have been determined.

Practical importance. The practical significance of the study lies in determining the features of the functioning of the foreign exchange market, analysis of trends, directions of its development and its place in the system of the modern international market.

Keywords: world foreign exchange market, foreign exchange transactions, types of foreign exchange transactions, foreign exchange market counterparties, foreign exchange values, national foreign exchange markets, international foreign exchange markets.

JEL Classification: E440, F290, G150.

Постановка проблеми. У сучасних умовах валютний ринок має значний вплив на економіку країн світу через те, що збільшуються коливання світового фінансового ринку в цілому і валютних курсів зокрема, здійснюється знецінення національних і резервних валют, відбувається загострення економічних і геополітичних розбіжностей між країнами, виявляється нестабільність сировинного ринку і ринку цінних паперів. У цих умовах важливо оцінити тенденції та проблеми розвитку світового валютного ринку, з'ясувати роль і місце валютного ринку в загальній системі міжнародного фінансового ринку.

Аналіз останніх досліджень. Вивченню теоретичних та методологічних засад функціо-

нування валютних ринків присвячено науковій праці відомих зарубіжних учених: Дж. Вільямсона, Дж. М. Кейнса, Р. Манделла, П. Самуельсона та ін. У вітчизняній економічній літературі проблеми функціонування та розвитку міжнародного валютного ринку відображені у працях О. Дзюблюка [1], С. Боринця [2], О. Береславської [3], І. Гончарука [4], З. Михайлів, З. Гаталяк, Н. Горбаль [5], С. Ткача [6], А. Дробязко, О. Любіч [7] та інших науковців.

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Формування світової системи господарства сприяють розвитку міжнародних валютних відносин, які за своєю сутністю є складною та багатогранною системою. Валютні відносини мають ознаками деякої хаотичності, вони відображають дії та прагнення окремих економічних суб'єктів при різноманітності їх інтересів та мотивацій. Саме валютний ринок виступає об'єктивним організатором валютних відносин, який сегментує та впорядковує прагнення різноманітних економічних агентів, а також, маючи зворотній вплив на валютні відносини, здійснює своєрідне їх регулювання. Тому подальшого детального аналізу потребує дослідження динаміки світового валютного ринку за різними його сегментами.

Мета дослідження. Метою дослідження є оцінювання основних тенденцій функціонування сучасного світового валютного ринку та визначення напрямків його подальшого розвитку.

Основний матеріал. Валютний ринок є найбільш значною сполучною ланкою світового фінансового ринку, що представляє собою специфічну сферу міжнародних економічних відносин та включає кредитно-фінансові установи (інститути) та інструменти, де відбувається мобілізація, розподіл і перерозподіл усіх видів вільних грошових ресурсів на міжнародному та поза національному рівнях.

Денний оборот світового валютного ринку в 1995 - 2019 рр. наданий у таблиці 1. За період дослідження денний оборот світового валютного ринку збільшився майже у 5 разів. Однак, темпи зростання світового валютного ринку неоднозначно оцінюються фахівцями. Це пов'язане з тим, що зростання валютного ринку не набагато відрізняється від інших видів міжнародних економічних відносин.

Таблиця 1

Денний оборот світового валютного ринку в 1995 - 2019 рр., млрд. дол. США

Види ринків	Роки								
	1995	1998	2001	2004	2007	2010	2013	2016	2019
-позабіржового валютного ринку	1190	1527	1239	1934	3224	3981	5345	5067	5476
-біржового валютного ринку	7	8	11	12	26	80	155	160	165

Джерело: складено за даними [8]

Ця загальна тенденція зумовлена поглибленням міжнародного поділу праці, що, зумовило інтенсивне розширення обсягів міжнародної торгівлі товарами і послугами та сприяло розширенню обсягів міжнародного руху торгового та промислового капіталу. Всі ці операції опосередковуються угодами на валютному ринку.

Слід зазначити, що обороти світового валютного ринку зросли як на біржовому, так і на позабіржовому сегменті – загалом за період дослідження на 371,3%, у тому числі середньодобові обороти на позабіржовому ринку зросли на 360,2%, тоді як біржовий сегмент демонструє більш значний приріст – у 23,6 разів. Незважаючи на прогресивну динаміку в розвитку валютного ринку останнього сегменту, більша частина валютних операцій (понад 90%) здійснюється на неорганізованому (міжбанківському) валютному ринку, за межами валютних бірж.

Сучасний світовий валютний ринок характеризується використанням різних інструментів та ускладненням валютних операцій, в основі яких є спот операції, термінові і арбітражні операції (таблиця 2).

Середньодобові обсяги торгівлі валютними цінностями зросли за період дослідження загалом на 258,6%. При цьому за всіма видами інструментів спостерігалися значні темпи зростання, найбільший темп росту мають форвардні операції – 637,7%, а найменший – валютні операції з використанням опціонів, ф'ючерсів та інших інструментів валютного ринку – 282,4%.

Структура та динаміка щоденного обороту на світовому валютному ринку за типами угод

Типи валютних угод	Роки								Зміни 2019/ 2016
	1998	2001	2004	2007	2010	2013	2016	2019	
млрд. дол. США									
Валютні операції «спот»	565	386	631	1005	1489	2047	1652	1856	328,5
Форвардні валютні операції «аутрайт»	122	130	209	362	475	679	700	778	637,7
Валютні операції «своп»	748	656	954	1714	1759	2240	2378	2579	344,8
Опціони, ф'ючерси та ін.	91	67	140	243	250	391	337	257	282,4
Загальний обіг	1527	1239	1934	3224	3981	5345	5067	5476	358,6
Відсотки до підсумку									
Валютні операції «спот»	37,0	31,2	32,6	30,2	37,5	38,2	32,6	33,9	x
Форвардні валютні операції «аутрайт»	8,0	10,5	10,8	10,9	11,9	12,7	13,8	14,2	x
Валютні операції «своп»	49,0	52,9	49,3	51,6	44,3	41,8	46,9	47,1	x
Опціони, ф'ючерси та ін.	6,0	5,4	7,3	7,3	6,3	7,3	6,6	4,7	x
Загальний обіг	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	x

Джерело: складено за даними [8]

У структурі валютних інструментів ведуча позиція належить валютним операціям типу «своп» - 47,1 % загального обороту на світовому валютному ринку, хоча їх питома вага зменшилася за період дослідження на 1,9%. Домінування операцій «своп» зумовлене використанням даного виду інструментів валютного ринку для забезпечення міжбанківських та позабіржових форвардних угод. Іншим структуро утворюючим елементом позабіржового ринку валютних інструментів є валютні операції типу «спот», на них у середньому припадає 33,9%.

Найменш відчутний структурний вплив мають опціони та інші інструменти. Слід також зауважити, що найбільші прогресивні зміни спостерігаються за часткою форвардних валютних операцій, яка піднялася за досліджуваний період на 6,2 п. п. Ф'ючерси і опціони становили незначну частку: від 4,7 до 7,3%.

Зростання обороту валютного ринку пов'язано передусім зі збільшенням торговельної активності на ринку фінансових інститутів (таблиця 3). Обсяги торгівлі через дилерів, тобто банківську систему, зросли на 51,8%. Валютний торговельний оборот інших фінансових установ зріс на 570,7%. У категорії нефінансових установ також спостерігається нарощення обсягів торгівлі на 95,3%. Зміни в обсягах торгівлі валютними цінностями учасниками світових валютних ринків зумовили відповідні зміни у структурі щоденного обороту на світовому валютному ринку за видами контрагентів.

Таблиця 3

Структура та динаміка щоденного обороту на світовому валютному ринку за видами контрагентів

Види контрагентів	Роки								Зміни 2019/ 2016
	1998	2001	2004	2007	2010	2013	2016	2019	
млрд. дол. США									
Дилери	1526	719	1018	1392	1545	2072	2121	2316	151,8
Інші фінансові інститути	409	346	634	1339	1896	2812	2564	2743	670,7
Нефінансові інститути	213	173	276	593	532	472	382	416	195,3
Загальний обіг	1527	1239	1934	3224	3981	5345	5067	5476	358,6
Відсотки до підсумку									
Дилери	59,2	58,1	52,6	41,9	38,9	38,7	41,9	42,3	x
Інші фінансові інститути	26,8	27,9	32,8	40,3	47,7	52,5	50,6	50,1	x
Нефінансові інститути	14,0	14,0	14,3	17,8	13,4	8,8	7,5	7,6	x
Загальний обіг	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	x

Джерело: складено за даними [8]

На початку досліджуваного періоду ведучі позиції на світовому валютному ринку займали дилери – 59,2%, то на кінець періоду переважна частка обороту світового валютного ринку перейшла до інших фінансових інститутів – 50,1%. Окрім того, знизилася частка нефінансових інститутів до 7,6%, тобто практично наполовину.

Отже, одна з головних тенденцій світового ринку - зменшення частки традиційної міждилерської торгівлі (табл. 4).

Таблиця 4

Структура спот-операцій світового валютного ринку за видами контрагентів,%

Вид контрагентів	Великобританія		США		Україна	
	2015	2019	2015	2019	2015	2019
З банками-респондентами	37,8	26,9	14,8	16,4	56,2	51,4
З іншими кредитними / фінансовими організаціями (дилерами)	37,0	29,9	49,2	53,8	15,8	23,1
З фінансовими і нефінансовими організаціями (клієнтами)	25,2	43,2	36,0	29,7	28,0	25,5

Джерело: складено за даними [9]

На світовому валютному ринку частка дилерської го торгівлі становила в середньому від 30 до 50%, хоча раніше приблизно 60% обороту світового валютного були зайняті саме цими операціями. В останні роки на світовому валютному ринку операції між дилерами та клієнтами (іншими фінансовими і нефінансовими установами) зростали високими темпами.

Клієнтські операції зберегли потенціал розвитку: приблизно 30% валютного ринку в США і більше ніж 40% - у Великобританії припадає саме на операції з фінансовими і нефінансо-

вими організаціями (клієнтами).

Протягом досліджуваного періоду спостерігається подальші процеси глобалізації валютних операцій на світовому ринку (таблиця 5).

Як свідчать дані таблиці, обсяги торгівлі валютними цінностями як на національному, так і на міжнародному ринках зростали – на національному рівні приріст торгівлі валютними цінностями збільшився на 225,6%, на міжнародному ринку – на 283,5%. Отже, збільшення двох сегментів світового валютного ринку відбувалося приблизно однаковими темпами зростання. Відповідно, частка транскордонних валютних операцій зросла з 57% до 61%, а частка валютних угод, що припадає на національні ринки, зменшилася з 43% до 39%.

Таблиця 5

Структура та динаміка щоденного обороту на світовому валютному ринку за видами ринків

Види ринків	Роки								Зміни 2019/ 2016
	1998	2001	2004	2007	2010	2013	2016	2019	
млрд. дол. США									
Національні ринки	656	525	743	1274	1394	2259	1798	2136	325,6
Міжнародні ринки	871	713	1185	2051	2579	3097	3269	3340	383,5
Відсотки до підсумку									
Національні ринки	43	42	39	38	35	42	35	39	x
Міжнародні ринки	57	58	61	62	65	58	65	61	x
Загальний обіг	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	x

Джерело: складено за даними [8]

Розвиток валютного ринку спирається на сучасні технології торгівлі. Згідно з даними BIS, найбільші темпи зростання світового валютного ринку в останні роки спостерігалось у електронних торговельних системах та особливо у сегменті алгоритмічної торгівлі. Компанія Client Knowledge (Великобританія) досліджувала три групи учасників валютного ринку: хедж-фонди, глобальні і регіональні банки щодо аналізу методів формування з котирувань, що використовуються ними з управління ліквідністю. Рівень автоматизації операцій, включаючи визначення цін і отримання котирувань, виконання запитів і ризик-менеджмент, наданий у табл. 6 [10].

Як показало дослідження, лідируючі позиції за рівнем автоматизації операцій на валютному ринку припадає на хедж-фонди, в яких рівень автоматизації операцій перевищує 50,0%, в той час як в глобальних і регіональних банках вдосконалені електронні технології покривають відповідно 33,0 і 25,0 % загальних операцій.

Таблиця 6

Рівень автоматизації операцій на світовому валютному ринку 2019 р.,%

Учасники валютного ринку	Автоматизовано операцій	Не автоматизовано операцій
Валютні хедж-фонди	50	50
Глобальні банки	33	67
Регіональні банки	25	75

Джерело: складено за даними [10]

Лідерство хедж-фондів частково викликано тим, що вони використовують дуже складну арбітражну стратегію і числові алгоритми для визначення кращих цін угод. Проте, операторам важливо збільшити рівень автоматизації операцій. В цілому, у загального рівня автоматизації є стійка тенденція до підвищення.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження можна зробити висновок, що загаль-

ному збільшенню кількості та обсягів валютних операцій сприяли зростання світової економіки, інтерес інвесторів в іноземній валюті (щодо альтернативи інвестиціям в фондовий ринок) та підвищення ролі керуючих компаній і хедж-фондів. Позитивну роль мав також розвиток електронної торгівлі, яка просунулася на нові рівні автоматизації та ефективності. Крім того, розширенню валютного ринку сприяло зростання операцій з валютами країн, що розвиваються, і просування операцій, заснованих на різниці процентних ставок (carrytrade операції).

Таким чином, світовий валютний ринок функціонує в умовах нових реалій розвитку світової валютної системи. Сучасними тенденціями є значне уповільнення збільшення обсягів угод на світовому валютному ринку, до кризи 2008 року високі темпи зростання обсягів угод на валютному ринку були обумовлені впровадженням нових технологій, збільшення швидкості поширення і передачі інформації, що активізувало зростання автоматизованої торгівлі на валютному ринку. За розглянутий період відбулися помітні зміни в структурі обсягу валютних операцій - зменшення обсягів спот-операцій, конверсійних операцій, скорочення міждилерської торгівлі. Також сучасний валютний ринок зіткнувся з проблемою недостатнього рівня автоматизації глобальних і регіональних банків у порівнянні з валютними хедж-фондами.

Список літератури

1. Дзюблюк О.В., Пруський О.С. Організаційно-економічний механізм функціонування комерційних банків на валютному ринку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 296 с.
2. Боринець С., Делас В. Сучасні тенденції розвитку світового валютного ринку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2012. №138. С.18-21.
3. Береславська О. Дисбаланси валютного ринку України. *Вісник Національного банку України*. 2013. № 3. С. 3-9.
4. Гончарук І.В., Мацько О.М., Шпаргало Г.Є. Досвід валютно-курсового регулювання у трансформаційних економіках. *Вісник Львівської комерційної академії*. 2010. Випуск 33. С.176-180.
5. Михайлів З. В., Гаталяк З. П., Горбаль Н. І. Міжнародні кредитно-розрахункові відносини та валютні операції: навчальний посібник. Львів: Вид-во «Львівська політехніка», 2004. 244 с.
6. Ткач С. В. Концептуальні основи організації валютної системи держави. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2015. С. 6-13.
7. Дробязко А.О., Любич О. О. Вплив банків за участю іноземного капіталу на забезпечення інтеграції економіки України в міжнародний фінансовий простір. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2018. Випуск № 2 (66). С.196 – 209.
8. The BIS international financial statistics. Офіційний сайт Банку міжнародних розрахунків. URL: <http://www.bis.org/publ/rpfxfl0t.htm> (дата звернення: 19.04.2021).
9. International Monetary Fund. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <http://www.imf.org/en/publications/weo> (дата звернення: 27.04.2020).
10. Доклад Global Financial Integrity. Global Financial Integrity. URL: <http://gfintegrity.org/> (дата звернення: 13.05.2021).

References

1. Dziubliuk, O.V., Prus'kyj, O.S. (2008). *Orhanizatsijno-ekonomichnyj mekhanizm funktsionuvannia komertsijnykh bankiv na valiutnomu rynku*. Ternopil': TNEU [In Ukrainian].
2. Borynets', S., Delas, V. (2012). Current trends in the world currency market. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, 138, 18- 21 [in Ukrainian].
3. Bereslavska, O. (2014). Imbalance currency market of Ukraine. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, 3, 3-9 [in Ukrainian].
4. Honcharuk, I. V., Mats'ko, O.M., Shparhalo, H.Ye. (2010). Experience of exchange rate regulation in transformational economies. *Visnyk L'vovs'koi komertsijno iakademii*, Vypusk 33, 176-180 [in Ukrainian].
5. Mykhajliv, Z. V., Hataliak, Z. P., Horbal', H. I. (2004). *Mizhnarodni kredytno-rozrakhunkovi vidnosyny ta valiutni operatsii: navchal'nyj posibnyk*. L'viv: L'vivs'ka politekhnika [in Ukrainian].
6. Tkach, S. V. (2015). Conceptual bases of the organization of the currency system of the state. *Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky*, 2015, 6-13[in Ukrainian].
7. Drobiazko, A.O., Liubich, O. O. (2018). The influence of banks with foreign capital on ensuring the integration of Ukraine's economy into the international financial space. *Visnyk*

sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen', 2 (66), 196 - 209 [in Ukrainian].

8. The BIS international financial statistics. Ofitsijnyj sajt Banku mizhnarodnykh rozrakhunkiv. Retrieved from: URL: <http://www.bis.org/publ/rpfxf10t.htm> (accessed April 19, 2021).

9. International Monetary Fund. Ofitsijnyj sajt Mizhnarodnoho valiutnoho fondu. Retrieved from: <http://www.imf.org/en/publications/weo> (accessed April 27, 2021).

10. Doklad Global Financial Integrity. Global Financial Integrity. Retrieved from: <http://gfintegrity.org/> (accessed May 13, 2021).